

SLOVENIJA NA UNESCOVEM REPREZENTATIVNEM SEZNAMU NESNOVNE KULTURNE DEDIŠČINE ČLOVEŠTVA

Škofjeloški pasijon, Škofja Loka 2015 (foto: Anja Jerin)

Škofjeloški pasijon

Škofjeloški pasijon je bil kot prvi element iz Slovenije vpisan na Unescov Reprezentativni seznam leta 2016. Gre za spokorniško procesijo, ki prikazuje Kristusovo trpljenje in motive iz Stare in Nove zaveze. Besedilo pasijona je po predhodnih uprizoritvah in predlogih zapisal kapucin pater Romuald Marušič. Rokopisni kodeks, datiran z letnico 1721, velja za do sedaj znano najstarejše ohranjeno dramsko besedilo v slovenskem jeziku in najstarejšo ohranjeno režijsko knjigo

v Evropi. Ob koncu 18. stoletja je bil pasijon ukinjen, zatem pa prirejen in leta 1936 ponovno odigran. Naslednje uprizoritve so bile v letih 1999 in 2000, od leta 2009 pa ga zaradi zahtevne izvedbe v velikonočnem času uprizarjajo vsakih šest let. Kontinuiteto uprizoritev zagotavlja Občina Škofja Loka. Zadnja uprizoritev je bila leta 2015, uprizoritev, načrtovana leta 2021, je zaradi epidemije covid-19 do nadaljnjega prestavljena. Gledališko predstavo, ki temelji na verzih v škofje-

loškem narečnem jeziku zapisanega dramskega besedila, kot ljudsko ljubiteljsko gledališče v obliki procesije na prenosnih odrih, vozovih, konjih ter peš uprizarjajo prostovoljni amaterski igralci iz Škofje Loke in okoliških krajev. V predstavi, ki na štirih odrih poteka na prostem, po ulicah in trgih srednjeveškega mestnega jedra Škofje Loke, sodeluje okrog 900 nastopajočih in 400 drugih sodelavcev. Škofjeloški pasijon je največja dramska predstava na prostem v Sloveniji.

Leta 2003 je Unesco sprejel *Konvencijo o varovanju nesnovne kulturne dediščine*, ki naj bi prispevala k ohranjanju in varovanju nesnovne kulturne dediščine, zagotavljanju njenega spoštovanja, dvigovanju zavedanja o njenem pomenu na lokalni, nacionalni in mednarodni ravni ter zagotavljanju medsebojnega spoštovanja nesnovne dediščine in mednarodnega sodelovanja in pomoči. Konvencijo je doslej podpisalo 180 držav.

Konvencija nesovno kulturno dediščino definira kot »prakse, predstavitve, izraze, znanja, veščine in z njimi povezane orodja, predmete, izdelke in kulturne prostore, ki jih skupnosti, skupine in včasih tudi posamezniki prepoznavajo kot del svoje kulturne dediščine«, se z njimi identificirajo, jih poustvarjajo in prenašajo iz roda v rod. Med nesovno kulturno dediščino sodijo ustno izročilo, izrazi in jezik, uprizoritvene umetnosti, družbene prakse, rituali in praznovanja, znanja in prakse o naravi in svetu ter tradicionalne obrtne veščine,

Slovenija je Unescovo Konvencijo ratificirala leta 2008 in nesovno kulturno dediščino vključila v nov *Zakon o varstvu kulturne dediščine* (2008). Istega leta je začel nastajati tudi *Register nesovne kulturne dediščine* kot eden od mehanizmov za varovanje nesovne kulturne dediščine na nacionalni ravni. V *Register*, ki ga vodi Ministrstvo za kulturo, je bilo do konca maja 2022 vpisanih 107 enot. Predloge za vpis pripravlja Slovenski etnografski muzej, ki od leta 2011 opravlja naloge Koordinatorja varstva nesovne kulturne dediščine.

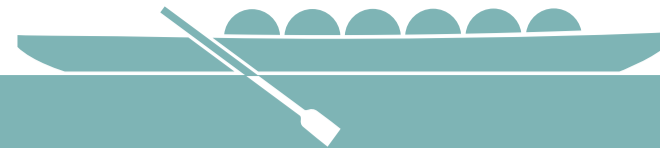
Med mehanizme za varovanje nesovne kulturne dediščine na mednarodni ravni sodijo trije Unescovi sezname: *Reprezentativni seznam nesovne kulturne dediščine človeštva*, *Register dobrih praks varovanja nesovne kulturne dediščine in Seznam nesovne kulturne dediščine*, ki jo je potrebno nemudoma zavarovati. Slovenija ima doslej štiri vpise na Reprezentativnem seznamu. Poudarek je na sedanjosti, vpisuje se le dediščino, ki je živa med ljudmi, pred oddajo nominacije pa mora biti element vpisani v nacionalni register. Nominacijo lahko odda posamezna država ali več držav skupaj.

Obhodi kurentov, Markovci 2015 (foto: Nena Židov)

Obhodi kurentov

Leta 2017 so bili na Reprezentativni seznam vpisani Obhodi kurentov, pustna šega, značilna za Ptujsko in Dravsko polje, Haloze in Slovenske gorice, ki se izvaja od svečnice (2. februarja) do pepelnice srede. Sprva je šlo za šego, značilno za podeželje, ki se je kasneje uveljavila tudi na Ptuj. Prvotno so bili kurenti kot pluzarji in spremljevalci del pustnih oračev, del katerih so še danes. Samostojni obhodi kurentov so se verjetno začeli v drugi polovici 19. stoletja v Markovcih in okoliških vaseh. Danes se kurenti pojavljajo v skupinah, sestavljenih iz kurentov in enega ali več hudičev. Tekajo od hiše do hiše, domačini jih pogostijo, dekleta pa jim podarjajo robčke. S plesom, povzročanjem hrupa z zvonci in mahanjem z ježevkami kurenti po ljudskem izročilu odganjajo slabo ter prinašajo srečo v domove, ki jih obiščejo. Pri hišah, kjer niso dobrodošli, se eden izmed njih povolja po tleh, kar naj bi pomenilo nesrečo v tistem letu. V preteklosti so skupine kurentov sestavljali le moški, danes pa vključujejo tudi ženske in otroke. S šego povezana znanja in veščine se najpogosteje prenašajo v družini ter od starejših na mlajše člane skupin. Obhodi kurentov so pomemben del regionalne identitete.

Klekljanje čipk v Sloveniji

Klekljanje čipk v Sloveniji, rokodelska veščina, povezana z izdelovanjem čipk, je bilo vpisano leta 2018. Za izdelavo čipk so potrebni kleklji, blazina v pleteni košarici ali lesenem podstavku, papirnati vzorec, sukanec, bucike, kvačka, škarjice in strojček za navijanje sukanca na kleklje. Čipke izdelujejo iz lanenih in bombažnih niti, naravne svile, volne, umetnih vlaken in kovinskih niti. Poleg tradicionalne rabe, kot je krašenje oblačil ter cerkvenega in hišnega tekstila, so čipke danes v rabi tudi kot modni dodatki in stensko okrasje. So inspiracija za umetniško ustvarjanje v modi, oblikovanju in arhitekturi. Ob koncu 20. stoletja se je klekljanje zelo razširilo po vsej Sloveniji kot prostočasna dejavnost in redkeje kot vir zaslužka. Obstaja okoli 120 klekljarskih društev, sekcij in skupin. Klekljajo zlasti ženske, med katerimi so večinoma šoloobvezna dekleta in upokojenke. S klekljanjem povezana znanja in veščine se najpogosteje prenašajo z babic na vnuke, s pomočjo šol, tečajev in krožkov. Znanje klekljanja ohranjajo in posredujejo čipkarske šole v Idriji, Žireh in Železnikih. Klekljanje predstavljajo na čipkarskih festivalih, kot so Čipkarski dnevi v Železnikih, Festival idrijske čipke in Slovenski klekljarski dnevi v Žireh. Klekljanje, ki je v preteklosti predstavljalo dodaten vir dohodka, je danes pomemben povezovalni element in prilika za druženje.

Klekljanica, Ljubljana 2015 (foto: Anja Jerin)

Veščina suhozidne gradnje, znanje in tehnike

Leta 2018 je bila na Reprezentativni seznam vpisana multinacionalna nominacija Veščina suhozidne gradnje, znanje in tehnike, pri kateri so poleg Slovenije sodelovale še Hrvaška, Ciper, Francija, Grčija, Italija, Španija in Švica. V slovenski register smo enoto Suhozidna gradnja vpisali leta 2016 kot veščino zidanja brez uporabe veziva, pri kateri z odbiranjem razpoložljivega lokalnega kamna, pridobljenega s čiščenjem in urejanjem zemljišč, ter ob razumevanju skladnje nastajajo različni tipi

trdnih kamnitih objektov. Suhozidna gradnja je v Sloveniji razširjena predvsem na Krasu in v Istri. Danes suhozidno gradnjo večinoma uporabljajo za vzdrževanje in obnovo obstoječih zidov in objektov. Suhozidno gradnjo poznajo tudi v ostalih državah, ki so sodelovale pri pripravi nominacije. Za vse velja, da so suhozidne konstrukcije večinoma razširjene v podeželskih naseljih in njihovi okolici v povezavi s tamkajšnjimi načini bivanja, kmetovanja in reje. Suhe kamnite konstrukcije

ponazarjajo harmoničen odnos med človekom in naravo. Veščine suhozidne gradnje ohranjajo člani podeželskih skupnosti kot tudi nekateri gradbeni strokovnjaki. Praksa se prenaša posebnim razmeram v posameznih krajih.

Avtorica: dr. Nena Židov, Slovenski etnografski muzej

Suhozidna gradnja, Matavun 2012 (foto: Darja Kranjc)

PROGRAM

9.7.2022 ob 11. uri SPLOŠNO JAVNO VODENJE PO RAZSTAVI MOJA LJUBLJANICA

Spoznajte reko Ljubljanico, njeno skrivnostno kraško zaledje, številne arheološke najdbe iz njene struge ter zgodovino razvoja Vrhnike, na katero je imela reka velik vpliv. Obiskovalci se lahko javnemu vodenju brezplačno pridružite z nakupom vstopnice. Prijave sprejemamo do petka, dan pred vodenjem: info@mojaljubljana.si ali 041 354 203

27.9.2019 - 13.9.2022 TOR.-NED. 10.00-18.00 OBČASNA RAZSTAVA

Podvodna kulturna dediščina slovenskega morja

Na območju notranjih morskih voda in teritorialnega morja Republike Slovenije se nahaja devetinštirideset registriranih arheoloških najdišč. Dosedanje raziskave so opozorile na velik potencial potopljenih arheoloških najdišč za poznavanje sprememb okolja in klime v holocenu, plovnih sredstev, pristanišč in drugih pomorskih objektov ter medkulturnih povezav in stikov v prazgodovini, antiki in mlajših obdobjih.

Spoštovani obiskovalci,

Razstava Moja Ljubljana
je na ogled samo še do
13. septembra 2022.

Veselimo se vašega obiska.

Slovenija ima v postopku obravnave za vpis na Reprezentativni seznam nesnovne kulturne dediščine človeštva tri nominacije:

Tradicije reje lipicancev (multinacionalna, oddana 2020 skupaj z Avstrijo, Bosno in Hercegovino, Hrvaško, Madžarsko, Italijo, Romunijo in Slovaško),

Čebelarstvo v Sloveniji – način življenja (oddana 2021) in

Babištvo: znanja, veščine in prakse (multinacionalna, oddana 2022 skupaj z Nemčijo, Kolumbijo, Ciprom, Kirgizijo, Luksemburgom, Nigerijo in Togom).

Koordinator varstva nesnovne kulturne dediščine je Slovenski etnografski muzej.
www.nesnovnadediscina.si